

УДК 330.341.13

С. С. СЛАВА,
*доцент, кандидат економічних наук,
професор кафедри економіки підприємства
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”,
заступник директора Закарпатського регіонального центру
соціально-економічних та гуманітарних досліджень НАН України,
пл. Народна, 3, 88000, Ужгород, Україна*

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ КОНЦЕПЦІЙ В УКРАЇНІ

Виявлено етапність й особливості розвитку концептуальних інноваційних моделей у вітчизняній практиці. Показано, що отримані результати аналізу змісту концепцій та стратегій свідчать про еволюцію розвитку моделей в Україні від лінійних (1999 р.) до системно інтегрованих (2015 р.). Зроблено висновок про очевидну необхідність розробки організаційних форматів для ширших взаємодій – платформ, кластерів, знаннево-інноваційних громад, державно-приватного партнерства, інших нових організаційних утворень з самогенеруючою інноваційною культурою та мотивацією бізнес-інтересів у учасників інноваційного процесу.

Ключові слова: інноваційні моделі; інноваційний процес; національна інноваційна система; трикутник знань; потрійна спіраль; знаннево-інноваційні громади; лінійні та нелінійні інноваційні моделі; інноваційна культура; інтегрованість в інноваційних моделях.

Бібл. 15; рис. 1; табл. 1.

UDC 330.341.13

SVITLANA SLAVA,
*Associate Professor, Cand. of Econ. Sci.,
Professor of the Department of Enterprise Economics
Uzhhorod National University,
Deputy Director Transcarpathian Regional Centre
for Socio-Economic and Humanities Research of the NAS of Ukraine,
3, Narodna Sq., Uzhgorod, 88000, Ukraine*

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE CONCEPTS IN UKRAINE

The stages and peculiarities of the development of conceptual innovative models in domestic practice are revealed. It is shown that results of the analysis of the content of concepts and strategies evidenced the evolution of the models' development in Ukraine from linear (1999) to systemically integrated (2015). A conclusion is made about the obvious need to develop organizational formats for wider interactions: platforms, clusters, knowledge-innovation communities, public-private partnership and other new organizational entities with self-generating innovative culture and motivation of business interests among participants in the innovation process.

Keywords: innovative models; innovation process; national innovation system; triangle of knowledge; triple helix; knowledge-innovative communities; linear and nonlinear innovation models; innovative culture; integration in innovative models.

References 15; Figure 1; Table 1.

© Слава Світлана Степанівна (Slava Svitlana), 2018; e-mail: svitlana.slava@uzhnu.edu.ua.

Поточна ситуація в українському суспільстві характеризується наполегливими пошуками можливих шляхів поліпшення економіки країни. Необхідність технологічного оновлення та інтенсифікації науково-технічного прогресу як чинників економічного розвитку майже ні в кого не викликає сумнівів, але систему, яка б реально функціонувала, все ще не сформовано, а застосовувані механізми через це мають фрагментарний характер. Протягом останніх років інноваційну систему держави – у широкому розумінні – організаційно істотно вдосконалено завдяки тим структурам, які рекомендовані новими законами (наукові парки, бізнес-центри, інноваційні центри тощо), і тим, які створені й діють як відгук на потреби ринку (стартапи, освітні онлайн-платформи тощо). Проте, незважаючи на докладені зусилля, запровадити цілісний, дійовий і спонукальний механізм інноваційного розвитку так і не вдалось. Одна з основних проблем, які залишаються нерішеними у цій площині, – недостатня взаємна інтегрованість учасників інноваційного розвитку і, власне, необхідність його нової конфігурації з об'єднувальною інноваційною культурою.

Таким чином, **мета статті** – висвітлити результати дослідження особливостей розвитку інноваційних концепцій в Україні, природу зв'язків, інтеграційні засади пропонованих моделей та напрями їх удосконалення.

Для цього, по-перше, узагальнимо базові засади цих моделей інноваційного розвитку, закріплені у відповідних концептуальних нормативних документах (концепціях і стратегіях), а по-друге, запропонуємо вдосконалену конфігурацію інноваційного процесу з метою його активізації та впровадження нових організаційних підходів.

Огляд нормативних документів

Розуміння потреби в системному розвитку на базі науково-технологічних зрушень у незалежній Україні з'явилося ще наприкінці 1990-х років. У 1999 р. було ухвалено Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України *, в якій наголошувалося, що науково-технологічний та інноваційний розвиток важливий для забезпечення національних інтересів держави. Вона спиралася на науковий, технологічний, виробничий напрями та відомчо-галузевий підхід; формування посередницької інфраструктури; створення інноваційних структур (інкубаторів, центрів), інформаційних та інфраструктурних підприємств, технополісів і технопарків. Разом з тим широким принципів інтегрованості Концепція не продемонструвала.

Наступне десятиліття ознаменувалося першими напрацюваннями щодо необхідності поглиблення системності в інноваційному процесі, що спричинило прийняття у 2009 р. нового основоположного документа – Концепції розвитку національної інноваційної системи (НІС) **, яка базувалася на доробках багатьох учених, зокрема, на ґрунтовних працях В. Гейця [1], Л. Федулової та М. Пашути [2].

Концепція розвитку національної інноваційної системи, в якій основні засади НІС запропоновано як “сукупність законодавчих, структурних і функціональних

* Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 р. № 916-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/916-1>.

** Концепція розвитку національної інноваційної системи : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 680-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>.

компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу”, охоплює п’ять підсистем: регуляторні інституції, освітні заклади, наукові установи, інноваційну інфраструктуру, виробництво. У ній наголошується на важливості трансферу технологій, а також державно-приватного партнерства (ДПП) для секторів, орієнтованих на світовий ринок, у тому числі через спільні наукові дослідження його учасників. Проте реалізувати в моделі наскрізну функціональну інтегрованість складників не вдалося.

На основі сформованих концепцій у 2009 р. було розроблено Стратегію інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (далі – Стратегія) [3], на базі якої Кабінетом Міністрів України було розроблено інноваційну частину Стратегії “Україна 2020” *.

У Стратегії обґрунтовано, що основна системна проблема в економіці країни пов’язана із структурно відсталою, технологічною низькоукладністю вітчизняної економіки, отриманою в спадок від СРСР, а також нерозвинутістю підприємницького сектору, і всі вони залишаються вкрай несприйнятливими до сучасних досягнень науки і технологічних інновацій. Розробники Стратегії зазначають, що до середини 1990-х років Україна продукувала майже 40% усіх винаходів колишнього СРСР, а за їх кількістю на одну особу – практично не відставала від провідних країн світу. Крім того, у Стратегії приділено увагу питанням кадрового забезпечення інноваційного розвитку, запропоновано тези про інтегрований підхід секторів освіти, науки та підприємництва до інноваційного процесу.

У Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері **, ухваленій у 2012 р., знову засвідчено такі недоліки, як: недосконалість інноваційного розвитку в Україні; невизначеність принципів і механізму ДПП в інноваційній сфері; нерозвинутість ринку інновацій та технологій; неефективність стимулювання державних програм і заходів щодо інновацій, функціонування державних і приватних об’єктів інноваційної інфраструктури; відсутність технологічних платформ; недостатня увага до формування інноваційної культури.

Вартує уваги й одна з останніх розробок, а саме “Інноваційна Україна 2020: національна доповідь” [4], яка не є офіційно визнаною концепцією чи стратегією, але містить системний виклад сучасних засад інноваційного розвитку на основі світових тенденцій. Зокрема, у ній констатується назріла потреба в реагуванні на вимоги інноваційного розвитку: “Перехід до інноваційного типу розвитку ставить питання про місце і роль країни у сучасному світі. <...> Якщо в найближчі роки не вдасться започаткувати процеси, які нарощуватимуть інноваційний потенціал, створюватимуть механізми інноваційного розвитку, поступово переводячи економіку на інноваційну основу, то Україна неминуче й остаточно перетвориться на сировинний придаток розвинених країн” [4, с. 12]. Серед основних причин даної проблеми наголошується на відсутності правильної промислової політики, мережевих підходів в організації економіки, недовикористанні творчого потенціалу людей, слабких взаємодії та кооперації різних складників у системі знань, неієдності механізмів ДПП в інноваційному процесі, низькій ролі ге-

* Україна 2020. Стратегія національної модернізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : old.rada.kmu.org.ua/file/Strategy%202020.doc.

** Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 р. № 691-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80>.

нераторів знань – підприємницьких університетів – у моделі потрійної спіралі. Зазначено, що країни, які зуміли здійснити стрибок у розвитку своїх економік, хоча і починали з низьких позицій у світових рейтингах, мали високий рівень співробітництва університетів (центрів як освіти, так і науки) і промисловості. В Україні ж співпраця університетів та бізнесу перебуває переважно у площині освіти, а науково-дослідні роботи часто не дістають комерційного впровадження, тобто не перетворюються на інновації за визначенням.

Еволюція концепцій інноваційних моделей: вітчизняний та зарубіжний досвід

Необхідність переходу до інноваційної моделі структурної економічної перебудови є очевидною для багатьох дослідників, оскільки “навіть при збільшенні ВВП на 3–5% за рік неможливо досягти її реального розвитку, тому що при існуючій структурі економіки кожна одиниця зростання ВВП потребує ще більш зростаючих для цього витрат” [3, с. 178]. Чому ж за наявності такого розуміння, стратегій, ряду еволюційних концепцій Україна не наближається до бажаної моделі розвитку? Для пошуку частини відповідей на це запитання було проведено порівняльний контентний структурований аналіз попередніх і поточних інноваційних концептуальних моделей та укладено послідовність їх поетапного формування в Україні (табл.):

1 етап: до 1999 р. – існування суто лінійної моделі;

2 етап: 1999–2009 рр. – розробка інтерактивної моделі;

3 етап: 2009–2012 рр. – формування функціонально інтегрованої моделі;

4 етап: з 2012 р. – розробка системно інтегрованої, мережевої моделі.

Еволюція підходів до інноваційного розвитку України в концептуальних нормативних документах *

Назва документа	Рік	Основний контекст пропонованої моделі	Формат моделі: пропонований / фактичний
Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України	1999	– галузевий підхід з науковим, технологічним і виробничим напрямками; – формування інноваційної інфраструктури, у тому числі технополісів і технопарків	лінійна / лінійна
Концепція розвитку національної інноваційної системи	2009	– <i>п'ять підсистем НІС: регуляторні інституції, освітні заклади, наукові установи, інноваційна інфраструктура, виробництво;</i> – державно-приватне партнерство; – інноваційна культура	лінійна інтерактивна / лінійна
Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки	2009	– <i>системний підхід: освіта, наука та підприємництво (трикутник знань);</i> – <i>проблемно-орієнтований напрям інноваційного процесу;</i> – кадрове забезпечення; – структурні зміни; – роль підприємництва	лінійна інтерактивна / лінійна

Закінчення таблиці

Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері	2012	– системний підхід: освіта, наука та підприємництво (трикутник знань); – державно-приватне партнерство; – технологічні платформи; – інноваційні кластери; – ринок інновацій; – інноваційна культура	функціонально інтегрована / лінійна
Інноваційна Україна 2020: національна доповідь (не затверджена як нормативний документ)	2015	– <i>потрійна спіраль</i> : уряд, університети, підприємництво, які кооперуються; – підприємницькі університети та академічна наука як генератори знань; – співпраця університетів та бізнесу; – державно-приватне партнерство; – розумна спеціалізація; – мережеве суспільство; – технологічні платформи; – інноваційні кластери; – нова промислова політика; – креативність, творчий потенціал	системно інтегрована, мережева / лінійна інтерактивна

* Розроблено автором.

Примітка: курсивом виокремлено критерії, які визначають характер моделі.

Для кращого розуміння висновків щодо характеру моделей (за форматом і фактично, див. табл.) варто звернутися до існуючих теоретичних узагальнень. У теоретичних оглядах, зокрема Р. Ротвелла [5], О. Жіжлавські [6], лінійні моделі інноваційного процесу уособлюють *послідовне розміщення його функціональних складників на одному рівні (лінії)*. Розглянемо докладніше ці моделі (чисто лінійними можна вважати перші дві):

1) модель наукового або технологічного прощтовхування (1950–1960 рр.);
2) модель ринкового виклику (1960–1970-ті роки);
3) “спарена” модель (1970–1980 рр.), яка базувалася на перших двох з наголосом на інтерактивному процесі між маркетингом і дослідженнями. Вона передбачала об’єднання постачальників та клієнтів у спільні команди із зворотною взаємодією при розробці продуктів; сам процес ще послідовний, лінійний, але вже інтерактивний;

4) функціонально інтегрована модель (1985–1995 рр.), яка засновувалася на досвіді японських автобудівників. Вона суттєво відрізнялася від “спареної” моделі активним залученням постачальників і важливих споживачів, тобто *формуванням знань на основі не тільки досліджень, але й результату взаємодії окремих підрозділів компанії, самої компанії та її оточення*; знання мають важливе значення на кожному етапі процесу, а економія часу є визначальною рисою порівняно навіть з додатковими витратами, що виникають через перехресні функції різних підрозділів;

5) системно інтегрована та мережева модель (з середини 1990-х років), яка зберігає стратегічні тенденції четвертої моделі, але при цьому передбачає значно щільнішу співпрацю із зовнішніми дослідженнями та ринком (так звані “відкриті інновації”). Вона функціонує в умовах вимог до підвищеної ефективності, наго-

лошує на системній інтеграції та мережах (SIN model) як у вертикальному, так і в горизонтальному зрізах, створює плоскі та гнучкі організаційні структури, широко використовує інформаційні технології.

У рамках четвертої та п'ятої генерацій моделей виникли різні інституційно-комунікаційні модифікації інтегрованого і системного підходів до інноваційного процесу [7]:

- національні інноваційні системи;
- трикутник знань (ТЗ);
- потрійна інноваційна спіраль.

Базовий теоретичний аналіз послідовного урізноманітнення моделей започатковано Г. Ецковичем [8] ще у 1992 р., а М. Дженезен з групою авторів [9] пізніше дослідили формат потрійної спіралі, підприємницького університету і можливих партнерств для розвитку інновацій. Перші узагальнення щодо моделі національних інноваційних систем здійснили Б. Лундвалль [10] і Р. Нельсон [11]; підсумки щодо моделі трикутника знань представлено у звіті Європейської комісії у 2005 р. *.

Концепція трикутника знань так само, як і дві інші, дістала свій подальший розвиток, одним з проявів якого стало створення в Європі у 2010 р. пілотних знанево-інноваційних громад (knowledge-innovation community – KICs), які є специфічними об'єднаннями учасників ТЗ, що поєднують відносини, виступають юридичними одиницями і являють собою бізнес-структури з частками у залучених ресурсах; “експериментують з діяльністю, яка зменшує фрагментацію, прискорює інновації та зміну сприйняття”, мають у громаді яскраво виражену інноваційну та підприємницьку культуру, тому що їх мета – “створення портфеля активів з ринковою вартістю” **.

У вітчизняному контексті найбільш поширеними є ідеї про модель НІС [12], значно менше публікацій присвячено трикутнику знань і потрійній спіралі [13], які часто вживаються як взаємозамінні. Всі вони знайшли місце в еволюції вищезгаданих державних концепцій (див. табл.).

Разом з тим концептуальні моделі не були запроваджені у вітчизняну практику, як і не відбулося декларованого й очікуваного відродження інноваційного потенціалу країни. Наведені теоретичні доробки свідчать, що ефективність моделі ґрунтується на нелінійності комунікацій та інтегрованості (взаємодії) її складників, які, по суті, й є формотворчими чинниками при виникненні нових модифікацій. Саме ці передумови не були створені на достатньому рівні у вітчизняній практиці, відповідно, і не змогли спричинити відчутних зрушень в інноваційному розвитку. Пропонованому зовнішньому формату не відповідала *фактична* внутрішня конфігурація певної інноваційної моделі (див. табл.), що відчутно знизило її практичний рівень. Зокрема, розвиток зовнішнього формату в концепціях 1999–2012 рр. свідчить про перехід від лінійної до функціонально інтегрованої моделі; тим часом фактично всі моделі цього періоду залишалися лінійними, оскільки їх основні формоутворюючі характеристики не були впроваджені. Наприклад, немає відповідного рівня

* Mobilizing the brain power of Europe: enabling universities to make their full contribution to Lisbon Strategy. – Brussels : EU Commission. – 2005. – April 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A52005DC0152>.

** The evolution of knowledge triangle // The Technopolitan. – 2012. – № 9. – July [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.technopolis-group.com/wp-content/uploads/2014/02/Technopolitan9.pdf>.

взаємодії у НІС, ТЗ, не запрацював інтерактивний інноваційний процес, практично відсутні прецеденти інноваційних ДПП, не сформовано технологічні платформи та інноваційні кластери. Усі ті компоненти, які закладені в концепціях і очікувано повинні були змінити характер зв'язків з лінійних на нелінійні, а отже, і саму природу моделей, задіяні не були. Новітні концепції, покликані привнести зміни в інноваційний розвиток, у реальній економіці не впроваджено, тому деградацію національного інноваційного потенціалу вони не зупинили.

Запропонована у 2015 р. системно інтегрована та мережева модель також ризикує зупинитися на рівні лінійної інтерактивної моделі, оскільки кооперації уряду, університетів та підприємництва в рамках потрійної спіралі не відбувається, ДПП, розумна спеціалізація (особливо в регіональному зрізі), мережеві засади, технологічні платформи та інноваційні кластери не впроваджуються. Таким чином, однозначно важливою є зміна конфігурації зв'язків вітчизняного інноваційного процесу.

Формування інтегрованої схеми інноваційного процесу в Україні

Можливий розвиток інноваційних моделей в Україні пропонується через оптимізацію базового лінійного інноваційного процесу, який уособлює чітко послідовний рух – від генерування ідей до впровадження комерціалізованої інновації (рис.), – та впровадження у ньому нелінійних (зворотних, паралельних, системних і мережевих) зв'язків:

1) нелінійне генерування ідей – через зворотні відкриті зв'язки від виробників, що займаються комерціалізацією інновацій, від маркетингових організацій та виробників прототипу (зв'язки типу *A*) до генераторів ідей;

2) нелінійне вдосконалення розробки – через відкриті зв'язки між виробниками (кінцевими реципієнтами інновацій), маркетинговими організаціями для просування *вже підготовлених ідей щодо розробок* і дослідними організаціями та виробниками прототипу (вид зв'язку *B*). Зв'язки типів *A* і *B* формують паралельні інноваційні функції відносно базової лінійної конфігурації;

3) зворотні уточнювальні зв'язки, що змінюють суто лінійну модель на інтерактивну (зв'язки типу *C*).

Такі постійні нелінійні взаємодії створюватимуть умови для відкритих інновацій, угод між сторонами, які кооперуються, і генеруватимуть ринковий ефект за рахунок більш узгодженої кінцевої інновації, економії часу на пошук потрібної новинки, органічного провадження підприємницької університетської діяльності [14], формування аналогів KICs (знаннево-інноваційних громад) *, учасники яких можуть виявляти інтерес до співпраці у форматі кооперуючого альянсу з конкретним бізнес-результатом. Взаємодія є важливою, щоб “розбудити” бізнес-інтерес – у першу чергу у підприємств, але також і в інших учасників знаннево-інноваційної громади, – і у такий спосіб формувати попит на інновації та відповідну мотивацію. Отже, прогресивні концепції могли б, нарешті, запрацювати, адже проблема не тільки з браком ресурсів [15].

Інноваційний процес ефективно діє у відповідному культурному середовищі, яке є важливим нематеріальним компонентом інноваційного процесу і відображає систему цінностей суспільства стосовно ініціювання та провадження інноваційної діяльності. Дані цінності охоплюють насамперед:

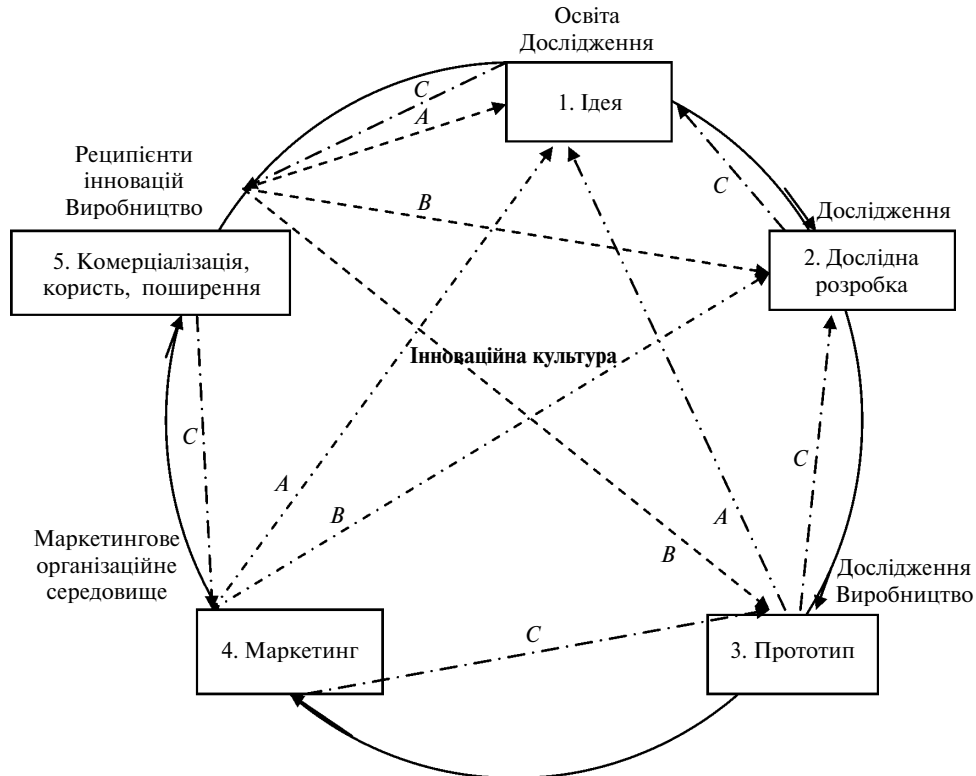
* The evolution of knowledge triangle // The Technopolitan. – 2012. – № 9. – July [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.technopolis-group.com/wp-content/uploads/2014/02/Technopolitan9.pdf>.

– “позитивне ставлення до інновацій у суспільстві” *, сприйнятливість не тільки результатів науково-технічного прогресу, але й інноваційної діяльності в цілому;

– наявність інноваційних цілей у стратегічних і поточних документах, моніторинг рівня їх виконання;

– розуміння значущості та системи переваг інноваційної діяльності (саме інновації забезпечують стійкий ринковий успіх, а компанії, які їх не впроваджують, зникають [6]);

– внутрішньоорганізаційна [15] і суспільна мотивація інноваційної діяльності.

A, B, C – різні типи зв’язків, які відповідають конкретній лінії (описані в тексті)

Лінійні та нелінійні зв’язки в інноваційному процесі

Побудовано автором.

Розуміння важливості інноваційної культури нині має фрагментарний характер, у нормативних документах, за невеликим винятком **, вона майже не згадується. У багатьох суспільствах сприйняття інновацій є традиційно складним, причина – архаїзм, рутинність, усталеність, які створюють багато перешкод і жорсткий опір. Розвиток і обмін інноваційною культурою є вирішальним викликом для всіх європейських суспільств ***.

* Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 р. № 916-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/916-1>.

** Там же; Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 р. № 691-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80>.

*** Green Paper on Innovation / European Commission, 1995. – December [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com95_688_en.pdf.

Висновки

Отже, можна говорити про поетапний розвиток концептуальних інноваційних моделей в Україні та поступовий перехід від лінійної до інтегрованої моделі. Проте практичного впровадження розроблених моделей не відбулося. Тип фактично використовуваної сьогодні моделі за рівнем еволюційної класифікації є лінійним інтерактивним; один з недавніх важливих підтримувальних заходів цього – офіційно укладена угода (2018 р.) між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України і Міністерством освіти і науки України про визначення напрямів досліджень на основі прямого запиту від вітчизняного економічного сектору, але цілком очевидно, що вона поки що не має ніякої доказової історії. Тому можна стверджувати, що конфігурація моделі, яка функціонує на практиці, залишилася переважно лінійною, оскільки частота інтерактивних взаємодій є низькою, а функціональної інтеграції на основі знань узагалі не відбулося. Таким чином, через відсутність змін теперішнє відставання порівняно з 1999 р. вітчизняної інноваційної практики від розвинутих країн насправді тільки поглибилось і стало ще контрастнішим.

Останню пропонувану модель – “Інноваційна Україна 2020: національна доповідь” – законодавчо не закріплено і суспільством до кінця не прийнято. Таким чином, дуже важливо довести її до нормативного розроблення, оскільки вона пропонує вищий рівень інтегрованості, зокрема, йдеться про новий формат співпраці університетів, академічної науки і бізнесу, про ДПП, використання мережевого принципу та нелінійної (непослідовної) кооперації складників потрібної спіралі.

Отже, крім правильного інституційно-організаційного підґрунтя практична життєздатність інноваційної моделі визначатиметься в тому числі й конфігурацією (лінійна (послідовна) / нелінійна) в ній комунікацій, а також рівнем інтегрованості та кооперації її складників. Тому потрібно впроваджувати нові типи зв'язків та формувати засади для налагодження діалогу і створення різноманітних партнерських структур в інноваційному процесі – у площині співіснування різних типів моделей. На особливу увагу заслуговують новітні розробки форматів таких взаємодій – платформ, кластерів, знаннево-інноваційних громад (KICs), які через налагодження зв'язків можуть змотивувати бізнес-інтерес у першу чергу у підприємств, а також і в інших учасників інноваційного процесу, що максимально сприятиме використанню горизонтальних переваг моделі.

Прискорення імплементації розроблених концепцій в Україні може запрацювати через формування спеціального плану дій з пілотними проектами (наприклад, для KICs) і, що важливо, у відповідній послідовності: впровадження розумної спеціалізації у регіональному зрізі; пріоритетне, але конкурсне фінансування не взагалі досліджень, а саме у рамках розумної спеціалізації інтегрованих кооперативних проектів учасників НІС – підприємницьких університетів, академічних структур (останні є особливістю національної інноваційної системи, яку потрібно активно використовувати) та економічного і соціального секторів. Саме інтеграція, яка повинна бути вбудована в управлінську парадигму, здатна створити очікуваний синергетичний ефект в інноваційних процесах. Для цього на додаток до традиційних фінансово-економічних показників потрібно оцінити стан НІС за конфігураційними (у тому числі експортно-імпортними складниками), комунікаційними, інтеграційними, культурними та результативними ознаками – у горизонтальному та вертикальному зрізах, а також її функціонування на регіональному рівні, адже інновації впроваджуються саме там.

Важливість інноваційної культури посилюється у зв'язку з дискусійністю питань ендогенної схильності до інновацій та креативності. Така схильність виникає не сама, а виховується і підтримується відповідним розвитком людського капіталу та державною політикою. Дисбаланси у доходах університетських і академічних працівників порівняно з іншими секторами в Україні створюють небезпечний ґрунт для відпливу талановитих людей, відтак, страждає ланка генераторів та дослідників в інноваційному процесі. Хистку ендогенність спричинено як якісними (недостатністю креативних і складних аналітичних навичок), так і кількісними (відсутністю критичної чисельності креативників і дослідників) ознаками, тому створення умов для праці талановитих людей має стати важливим компонентом державної політики просування інноваційної діяльності. Активне зростання технологічних та інформаційних стартапів позитивно впливає на формування інноваційної культури саме через суспільну демонстрацію інших ціннісних виборів.

Особливу увагу привертають питання управлінського сприйняття і навичок просування інноваційного розвитку економічного сектору. Нереально сформулювати і впровадити нові інноваційні моделі на фоні короткострокового часового горизонту старої парадигми менеджменту більшості керівників (і це незалежно від вікових характеристик), невміння вибудовувати причинно-наслідкові ланцюжки, особливо у стратегічному контексті (наприклад, нерозуміння того, що компанії, які не впроваджують інновації, не виживають), відсутності внутрішньо-організаційної мотивації. Крім того, лінійна інноваційна модель, що діє в Україні, вбудована в інвестиційний процес, який спрямовує ресурси на закупівлю вже готової продукції чи технологій, а не в їх розробку, і, як результат, не сприяє інноваційним процесам з кращою конфігурацією, оскільки нелінійні зв'язки та інтеграційні засади у такому ланцюжку просто не потрібні.

“Вишуканіші” інноваційні моделі та нові взаємодії створювали б нові ланки у виробництві, адже нині економіка слабо використовує потенціал довшого ланцюжка створення доданої вартості, в кожній ланці якого були б затребувані наукові розробки, нові товари чи послуги і, відповідно, створені якісніші робочі місця як на виробництві, так і в дослідженнях, що позитивно змінило б структуру економіки в цілому.

Список використаної літератури

1. *Гейць В.М.* Інноваційний шлях розвитку та економічне зростання / Інноваційна Україна : наук. зб. – К : НТУ “КПІ”, 2005. – Вип. 7. – С. 38–42.
2. *Федулова Л., Папута М.* Розвиток національної інноваційної системи України // Економіка України. – 2005. – № 4. – С. 35–47.
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів : матер. парлам. слухань у ВРУ ; [авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко]. – К. : Парлам. вид-во, 2009. – 632 с.
4. *Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь ; [за заг. ред. В.М. Гейця та ін.] / НАН України.* – К., 2015. – 336 с.
5. *Rothwell R.* Towards the fifth-generation innovation process // *International Marketing Review.* – 1994. – Vol. 11. – Iss. 1. – P. 7–31.
6. *Žižlavský O.* Past, Present and Future of the Innovation Process // *International Journal of Engineering Business Management.* – 2013. – Vol. 5 (47). – P. 1–8.

7. Слава С.С. Перспективи розвитку трикутника знань в Україні // Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти. – 2017. – Вип. 2. – С. 190–205.
8. *Etzkowicz H., Leydesdorff L.* The dynamics of innovation: from National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations // *Research Policy*. – 2000. – Vol. 29. – Iss. 2. – P. 109–123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oni.uerj.br/media/downloads/1-s2.0-S0048733399000554-main.pdf>.
9. Value-added partnering and innovation in a changing world; [ed. by Marina van Geenhuizen et al] / *International Series on Technology Policy and Innovation*. – USA, West Lafayette : Purdue University Press, 2009. – 392 p.
10. *National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning* ; [ed. by B.-A. Lundvall]. – London : Pinter, 1992. – xiii + 342 p.
11. *National Innovation Systems: a Comparative Analysis* ; [ed. by R.R. Nelson]. – New York : Oxford University Press, 1993. – 540 p.
12. Андрощук Г.О., Давимука С.А., Федулова Л.І. Національні інноваційні системи: еволюція, детермінанти результативності : моногр. – К. : Парлам. вид-во, 2015. – 512 с.
13. Бажал Ю.М. Розвиток інноваційної діяльності у знаннєвому трикутнику “державна – університетська – промисловість” // *Економіка і прогнозування*. – 2015. – № 1. – С. 76–89.
14. Слава С., Калантарідіс К. Інноваційна практика в Україні та Білорусі: контекстне визначення потреб. – Ужгород : Патент, 2014. – 192 с.
15. Дементьєв В.В., Вишневецький В.П. Чому Україна не інноваційна держава: інституційний аналіз // *Економічна теорія*. – 2011. – № 3. – С. 5–20.

References

1. Heyets V.M. *Innovatsiyni Shlyakh Rozvytku ta Ekonomichne Zrostannya, v: Innovatsiina Ukraina* [Innovative Way of Development and Economic Growth, in: *Innovation Ukraine*]. Kyiv, NTU “KPI”, 2005, Iss. 7, pp. 38–42 [in Ukrainian].
2. Fedulova L., Pashuta M. *Rozvytok natsional'noi innovatsiinoi systemy Ukrainy* [Development of the national innovation system of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2005, No. 4, pp. 35–47 [in Ukrainian].
3. *Stratehiya Innovatsiinoho Rozvytku Ukrainy na 2010–2020 roky v Umovakh Globalizatsiinykh Vykykiv. Mater. parlam. slukhan' u VRU* [Strategy of Innovative Development of Ukraine for 2010–2020 in the Context of Globalization Challenges. Materials of the parliament hearings in the VRU]. Authors-compilers: G.O. Androshchuk, I.B. Zhylyayev, B.G. Chyzhevs'kyi, M.M. Shevchenko. Kyiv, Parliament PH, 2009 [in Ukrainian].
4. *Innovatsiina Ukraina 2020. Natsional'na Dopovid'* [Innovative Ukraine 2020. National Report]. NAS of Ukraine. V.M. Heyets et al (Eds.). Kyiv, 2015 [in Ukrainian].
5. Rothwell R. Towards the fifth-generation innovation process. *International Marketing Review*, 1994, Vol. 11, Iss. 1, pp. 7–31.
6. Žižlavsky O. Past, present and future of the innovation process. *International Journal of Engineering Business Management*, 2013, Vol. 5 (47), pp. 1–8.
7. Slava S.S. *Perspektyvy rozvytku trykutnyka znan' v Ukraini* [Prospects for the development of knowledge triangle in Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika: teoretychni ta praktychni aspekty – Innovative economics: theoretical and practical aspects*, 2017, Iss. 2, pp. 190–205 [in Ukrainian].

8. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The dynamics of innovation: from National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, 2000, Vol. 29, Iss. 2, pp. 109–123, available at: <http://www.oni.uerj.br/media/downloads/1-s2.0-S0048733399000554-main.pdf>.
9. Value-added partnering and innovation in a changing world, in: International Series on Technology Policy and Innovation. Marina van Geenhuizen et al (Eds.). USA, West Lafayette, Purdue University Press, 2009.
10. National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. B.-A. Lundvall (Ed.). London, Pinter, 1992.
11. National Innovation Systems: a Comparative Analysis. R.R. Nelson (Ed.). New York, Oxford University Press, 1993.
12. Androshchuk G.O., Davymuka S.A., Fedulova L.I. *Natsional’ni Innovatsiini Systemy: Evolyutsiya, Determinanty Rezul’tatyvnosti* [National Innovation Systems: Evolution, Performance Determinants]. Kyiv, Parliament PH, 2015 [in Ukrainian].
13. Bazhal Iu. *Rozvytok innovatsiinoi diyal’nosti u znannevomu trykutnyku “derzhava – universytety – promyslovist”* [Development of innovation activities within knowledge triangle “government-university-industry”]. *Ekonomika i prohnozuvannya – Economy and Forecasting*, 2015, No. 1, pp. 76–89 [in Ukrainian].
14. Slava S., Kalantaridis K. *Innovatsiina Praktyka v Ukraini ta Biorusi: Kontekstne Vyznachennya Potreb* [Innovative Practice in Ukraine and Belarus: Contextual Determination of Needs]. Uzhgorod, Patent, 2014 [in Ukrainian].
15. Dementiev V.V., Vyshnevskiy V.P. *Chomu Ukraina ne innovatsiina derzhava: instytutsiynyi analiz* [Why Ukraine is not an innovation state: an institutional analysis]. *Ekonomichna teoriya – Economic Theory*, 2011, No. 3, pp. 5–20 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 25 травня 2018 р.
The article was received by the Editorial staff on May 25, 2018.*
